

Nd.

631. Nefndarálit

[77. mál]

um frv. til l. um Hæstarétt Íslands.

Frá minni hl. allsherjarnefndar.

Allsherjarnefnd hefur rætt frumvarpið um Hæstarétt á einum fundi. Nefndin varð ekki sammála um afgreiðslu þess. Meiri hluti nefndarinnar leggur til, að frumvarpið verði samþykkt óbreytt, eins og það kom frá efri deild, en undirritaður leggur til, að það verði afgr. með rökstuddri dagskrá. Til vara flyt ég nokkrar breytingartillögur við frv.

Í athugasemdum við frumvarpið segir m. a.: „Rétt er að geta þess, að í frumvarpi þessu er við það miðað, að frumvarp það til laga um meðferð einkamála í héraði, sem fyrir Alþingi liggur, verði að lögum eigi síðar en þetta frumvarp.“

Í sambandi við það, sem hér segir, er rétt að geta þess, að flest bendir til þess, að frumv. um meðferð einkamála í héraði verði ekki afgreitt nú á þessu þingi. Verður því ekki séð, hvað mælir sérstaklega með því, að frumvarp um Hæstarétt Íslands verði afgreitt sem lög á yfirstandandi þingi.

Í umsögn Lögmannafélags Íslands um frumvarpið er bent á, að eigi sé „unnt að sjá, að þeir gallar hafi komið í ljós á núgildandi lögum um meðferð mála fyrir Hæstarétti, eins og þeim hefur verið beitt með samvinnu dómara og málflytjenda og dómvenju, er réttlæti það að setja ný heildarlög um Hæstarétt.“ Síðan segir:

„Megingalla þessa frumvarps teljum vér vera 32. gr. þess (eftir þær breyt., sem frumvarpið tók í efri deild, er það nú 44. gr.). Það er vægilega til orða tekið hjá

prófessor Theodór B. Lindal, að fyrirmæli hennar muni leiða til þess, að málflytningur verði skriflegur um of og að hætta sé á tvíflytningi.

Samkvæmt nágildandi lögum ber að leggja fram rækilega, skriflega greinargerð af hálfu hvors (eða hvers) aðila, áður en mál er flutt í héraði. Varðar frávisun frá héraðsdómi eða ómerkingu í æðra dómi, ef málatilbúnaður er gallaður að þessu leyti. Greinargerðir aðila í héraði liggja frammi í Hæstarétti. Verður því eigi séð, að nokkur þörf sé á nýjum, skriflegum greinargerðum fyrir Hæstarétti.“

Í umsögn Lögmannafélags Íslands um frumvarpið eru færð fram mjög haldgóð rök fyrir því, að 32. gr. frv. sé óþörf. Sérstaklega er bent á, að með þeim breytingum, sem gert er ráð fyrir í 32. gr., eins og hún var í frumvarpinu, áður en efri deild breytti henni, muni munnlegur málflytningur verða harla litils virði. Síðar segir orðrétt:

„Ekki er ætlað til, að lesa meggi upp úr greinargerðum þessum, heldur eiga málflytjendur að lesa upp skjöl og vitnaleiðslur. Slíkt getur eigi kallast munnlegur málflytningur. En hið frjálsa, lifandi orð munnlegs málflytninga er sjálfsögður þáttur í heilbrigðu réttarfari.“

Að öðru leyti vísast til umsagnar Lögmannafélags Íslands um frumvarpið, sem ég hef leyft mér að láta prenta sem fylgiskjal með nefndaráli þessu.

Eins og menn munu sjá, eru brtt. mínar flestar byggðar á umsögn Lögmannafélagsins, sömuleiðis að nokkru leyti aðaltillaga mín um að afgreiða frumvarpið með rökstuddri dagskrá, eins og bæði upphaf og endir umsagnarinnar ber með sér. Rétt er að geta þess, að efri deild hefur gert allmiklar breytingar á frumvarpinu frá því, sem það var, þegar það var lagt fram. Tel ég þær flestar vera til bóta.

Um þá ábendingu Lögmannafélagsins, að athugandi væri að fjölga dómendum Hæstaréttar upp í sjö eða jafnvel níu, er það að segja, að fyrir slíkri fjölgun eru viss rök, m. a. meira réttarfarslegt öryggi, auk þeirra raka, sem bent er á í umsögn Lögmannafélagsins. Slík fjölgun dómenda mundi að sjálfsögðu hafa í för með sér allmikinn kostnað fyrir ríkissjóð fram yfir það, sem nú er. Sé ég mér því ekki fært að flytja brtt. um fjölgun dómenda á þessu stigi. Auk þess tel ég, að slíka fjölgun þyrfti að athuga mjög vel af þeim aðilum, sem bezt til þekkja, enda um stórbreytingu að ræða frá nágildandi lögum. Þó ber að hafa í huga, að óvíst er, hvort hér yrði í reynd um aukin heildarútgjöld að ræða, ef tillit er tekið til kostnaðar við setudómara í Hæstarétti og ýmiss konar greiðslna til hæstaréttardómara fyrir aukastörf.

Samkvæmt framanrituðu legg ég því til, að málið verði afgreitt með svofelldri

RÖKSTUDDRI DAGSKRÁ:

Með því að sýnt er, að frumvarp til laga um meðferð einkamála í héraði nær eigi fram að ganga á þessu þingi, og þar eð lög um Hæstarétt hljóta jafnan að miðast við þau í veigamiklum atriðum, ákveður deildin að fjalla eigi frekar um þetta frumvarp að sinni og tekur fyrir næsta mál á dagskrá.

Fallist deildin ekki á dagskrártillögu þessa, legg ég til, að á frv. verði gerðar svofelldar

BREYTINGAR:

1. Við 5. gr. Í stað „30“ í 3. tölulið komi: 35.
2. Á eftir 7. gr. komi ný grein, svo hljóðandi:
Hæstaréttardómurum er bannað að taka að sér launuð aukastörf. Þó mega þeir taka ritlaun fyrir að semja lögfræðirit.
3. Við 13. gr. Í stað „5000.00“ komi: 3000.00.
4. Við 15. gr. Í stað „Hæstiréttur“ komi: ráðherra.
5. Við 21. gr. Stafliður h í 1. tölulið falli brott.
6. Við 34. gr. Fyrir orðið „fyrsta“ í 4. mgr. komi: síðasta.

7. Við 40. gr. Á eftir orðunum „og flytur mál sitt“ komi: skriflega.
8. Við 41. gr. Í stað „fjögurra“ komi: sex.
9. Við 44. gr. Greinin falli brott.
10. Við 45. gr. Í stað „Hæstarétti“ komi: ráðherra.
11. Við 46. gr. Greinin falli brott.
12. Við 47. gr.
 - a. Orðin „og 44.“ falli burt.
 - b. Á eftir „skriflegan málflytning“ komi: ef sérstaklega er ástatt.
13. Við 56. gr. Við bætist ný málsgrein, svo hljóðandi:
Leggja skal berum orðum dóm á hverja þá málsástæðu, er fram er borin.
14. Við 59 gr. Í stað „Hæstarétti“ í upphafi greinarinnar komi: ráðherra.

Alþingi, 5. apríl 1962.

Gunnar Jóhannsson.

Fylgiskjal.

Um sögn Lögmannafélags Íslands um frv. til laga um Hæstarétt.

Eigi er unnt að sjá, að þeir gallar hafi komið í ljós á núgildandi lögum um meðferð mála fyrir Hæstarétti, eins og þeim hefur verið beitt með samvinnu dómara og málflytjenda og dómvenju, er réttlæti það að setja ný heildarlög um Hæstarétt.

Í upphafi greinargerðar fyrir frumvarpi þessu segir, að í því sé við það miðað, að frumvarp til laga um meðferð einkamála í héraði, það er fyrir Alþingi liggur, verði að lögum eigi síðar en þetta frumvarp. Er því eigi rétt að láta þetta frumvarp ná fram að ganga, ef réttarfarislagafrumvarpið verður eigi samþykkt. En það frumvarp teljum vér svo gallað, að vér höfum lagt til, að það verði eigi samþykkt.

Meingalla þessa frumvarps teljum vér vera 32. gr. þess. Það er vægilega til orða tekið hjá prófessor Theodór B. Líndal, að fyrirmæli hennar muni leiða til þess, að málflytningur verði skriflegur um of og að hætta sé á tvíflytningi.

Samkvæmt núgildandi lögum ber að leggja fram rækilega, skriflega greinargerð af hálfu hvors (eða hvers) aðila, áður en mál er flutt í héraði. Varðar frávisun frá héraðsdómi eða ómerkingu í æðra dómi, ef málatilbúnaður er gallaður að þessu leyti. Greinargerðir aðila í héraði liggja frammi í Hæstarétti. Verður því eigi séð, að nokkur þörf sé á nýjum, skriflegum greinargerðum fyrir Hæstarétti.

Í athugasemdum við frumvarpið segir, að 32. gr. sé höfuðmáli þess. Segir, að það vilji við brenna, að enn skorti á öflun gagna, þegar mál sé tekið til munnlegs flytninga. Sé þá ýmist, að máli sé frestað, án þess að málflytningur sé hafinn, því sé frestað, áður en málflytningi lýkur eða að honum loknum, eða þá að frests er synjað og mál dæmt án frekari gagna. Síðan segir, að af þessu leiði röskun á störfum Hæstaréttar og réttarspjöll aðila.

Fyrir hefur að vísu komið, að málatilbúnaði í Hæstarétti hefur verið ábótavant. Slíkt mun þó fátítt. Mál munu yfirleitt vel flutt í héraði og dómar héraðsdóma skipulega samdir og alveg fullnægjandi grundvöllur undir málflytning og dóm í æðra dómi.

Ef fyrir kemur, að enn skortir á öflun gagna, þegar mál er tekið til munnlegs flytninga, þá er ekki nema sjálfsagt, að úr því ber að bæta. Er það jafnt skylda dómstólsins sem málflytjendanna að fresta máli í því skyni, hversu langt sem flytningi þess er komið eða á hvaða stigi sem málið er. Hitt hæfir eigi, að Hæstiréttur láti hlýða, að aðilum verði réttarspjöll, enda er reynslan allt önnur, því að þá er kveðinn upp í Hæstarétti úrskurður um öflun frekari gagna, eins og skylt er samkvæmt lögjöfnuði frá 120. gr. laga um meðferð einkamála í héraði, nr. 85/1936, og fastri dómvenju.

En það er alger tvíflytningur að fyrirskipa greinargerðir aðila í Hæstarétti eftir rækilegar greinargerðir í héraði. Og þessar hæstaréttargreinargerðir eftir 32. gr. eru

Þess eðlis og í því formi, að munnlegur málflutningur verður harla lítils virði. Ekki er ætlað til, að lesa megi upp úr greinargerðum þessum, heldur eiga málflytjendur að lesa upp skjöl og vitnaleiðslur. Slíkt getur eigi kallast munnlegur málflutningur. En hið frjálsa, lifandi orð munnlegs málflutnings er sjálfsgæður þáttur í heilbrigðu réttarfari.

Ýmis verk eru falin Hæstarétti í þessu frumvarpi, er aðrir hafa áður annað, svo sem áfrýjunarleyfi samkvæmt 15.—16. gr. frv., umsögn skv. 20. gr. i. f., novaleyfi skv. 33. gr. og endurupptaka að gengnum hæstaréttardómi. Virðist oss réttara að halda þeirri reglu, er verið hefur, að Hæstiréttur þurfi ekki að fást við slíka hluti.

Áfrýjunarfjárhæð (summa appellabilis) hefur verið hækkuð úr 50 kr. í 5000 kr. Vér teljum slíkt of stórt stökk, enda ber að hafa í huga, þegar dómstig eru aðeins tvö, að varhugavert er að takmarka áfrýjunarrétt svo mjög, enda eru málaferli oft og einatt ekki fjáröflun, heldur liggur meira við en fjármunir einir.

Frumvarpið gerir ráð fyrir breytingum á gildandi skipulagi, án þess að séð verði, að nauðsyn beri til. Má nefna í því sambandi styttingu frests til áfrýjunarleyfis úr 6 í 4 mánuði skv. 20. gr., þingfestingu máls á fyrsta þingdegi þess mánaðar, er til er stefnt, í stað þess síðasta, eins og tíðkæzt hefur. Tráðsýjónir í þessu þjóðfélagi eru ekki svo margar, að ástæða sé til að afnema þær, ef ekkert heldur til slíks.

Eigi virðist ástæða til munnlegs málflutnings, ef stefndur sækir eigi þing, sbr. 28. og 36. gr.

Í 29. gr. frumvarpsins virðist oss sniðinn allt of þröngur stakkur um fresti til að afla gagna og gera ágríp dómsgerða. Er það kunnugt, að oft verður að bíða dómsgerða héraðsdóms mánuðum saman, og verður engin föst algild regla sett um þetta efni.

Eins og segir í upphafi þessarar umsagnar, fáum vér eigi séð, að breytingar þær, er frumvarp þetta gerir ráð fyrir og margar hverjar eru ekki stórvægilegar, séu nauðsynlegar.

Enn teljum vér, að athugandi væri að fjölga dómendum í Hæstarétti upp í sjö eða jafnvel níu, enda ber til þau rök, er nú skal greina.

Mörg mál eru árlega flutt og dæmd í Hæstarétti og sum umfangsmikil. Kosta þau dómendur mikla vinnu, enda munu nú varla vera hér á landi annameiri embætti en dómenda við Hæstarétt. Hins vegar teljum vér rétt, að þing megi heyja með færri dómendum en fimm, og fer þá um slíkt eftir ákvarðan forseta eða dómsins alls. Ýmis mál eru svo einföld, að engin ástæða er til, að um þau fjalli fleiri dómendur en þrír. Getur þá dómurinn eftir atvikum þingað í tveimur málstofum í senn, enda mundi þetta léttu mjög störf dómsins. Í hinum stærri málum er aftur á móti rétt, að dómendur séu fimm eða sjö eða jafnvel níu, eftir því sem þarflegt þykir.

Með skírskotun til ofanritaðs leggur Lögmannafélag Íslands til, að frumvarpið verði eigi lögfest nema með þeim breytingum, sem vikið er að hér að framan.